

ՏԵՐՄԻՆԱՅԻՆ ԲԱԶՄԻՄԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՀՈՄԱՆԻՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԼԵԶՎԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐՈՒՄ

Աննա Ղարսյան

ԵՊՀ հայոց լեզվի ամբիոնի հայցորդ

Իրավաբանական տերմինը (ինչպես ցանկացած գիտության տերմին) բառ կամ կայուն կապակցություն է, որն իրավական ակտերում ունի միատեսակ գործածություն, արտահայտում է իրավաբանական հասկացության հստակ և որոշակիացված նշանակություն՝ առանձնանալով իր մենիմաստությամբ և կայուն գործառույթով¹: Սակայն տերմինաբանության յուրաքանչյուր միավոր առհասարակ բառային միավոր է՝ դրսևորված իմաստաբանական բոլոր հատկանիշներով: Վերջիններս իրավաբանական (ինչպես նաև ցանկացած) տերմինահամակարգում, պայմանավորված տերմինագիտության սկզբունքներով, ունեն անխուսափելի դրսևորումներ, որոնցից են տերմինային բազմիմաստությունն ու հոմանիշությունը:

Սույն հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել արդի հայերենի իրավական լեզվի բառապաշարում դրսևորված տերմինային բազմիմաստության ու հոմանիշության դեպքերը՝ դրանց դրական և բացասական կողմերով հանդերձ:

Տերմինային բազմիմաստություն: Անքննելի է լեզվական այն սահմանումը, որ բազմիմաստությունը լեզվական միավորի մեկից ավելի իմաստներ ունենալն է, որը լեզվի բառապաշարի պատմական զարգացման անխուսափելի հետևանք է: Եթե սովորական բառն իր բազմիմաստությամբ գործածվում է լեզվի բոլոր շերտերում և մակարդակներում, ապա «բազմիմաստ տերմինը՝ որպես միևնույն բառ-տերմինի տերմինային տարբեր նշանակությունների ամբողջություն, գործածվում է տարբեր կամ նույն տերմինահամակարգ(եր)ում (ընդգծումը հեղինակինն է - Ա. Ղ.) իր տարբեր (միայն տվյալ համակարգին հատուկ) նշանակություններով»²:

Ցանկացած իրավական լեզու ունի շարադրման իր կանոնները՝ տեխնիկան³: ՀՀ օրենսդրությունում այն արտահայտված է «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ գլխում⁴, ուր ամրագրված է բազմիմաստ տերմինների և լեզվական այլ երևույթների վերաբերյալ հետևյալ կանոնը. «Իրավական ակտերի լեզուն պետք է լինի պարզ, հստակ և մատչելի: Իրավական ակտերում չի թույլատրվում հնացած և բազմիմաստ բառերի ու արտահայտությունների, ..., ինչպես նաև օտարալեզու

¹ Տե՛ս **Черекаев А. В.**, Юридическая терминология в Российском публичном праве, Москва, 2004 [http://www.fpa.su/biblioteka/izdaniya/problemy-teorii-gosudarstva-i-prava/yuridicheskaya-terminologiya-v-rossiyskom-publichnom-prave-a-v-cherekaev/?SECTION_CODE=problemy-teorii-gosudarstva-i-prava&ELEMENT_CODE=yuridicheskaya-terminologiya-v-rossiyskom-publichnom-prave-a-v-cherekaev&PAGE_1=2](http://www.fpa.su/biblioteka/izdaniya/problemy-teorii-gosudarstva-i-prava/yuridicheskaya-terminologiya-v-http://www.fpa.su/biblioteka/izdaniya/problemy-teorii-gosudarstva-i-prava/yuridicheskaya-terminologiya-v-rossiyskom-publichnom-prave-a-v-cherekaev/?SECTION_CODE=problemy-teorii-gosudarstva-i-prava&ELEMENT_CODE=yuridicheskaya-terminologiya-v-rossiyskom-publichnom-prave-a-v-cherekaev&PAGE_1=2)

² **Պետրոսյան Հ.**, Հայերեն տերմինաբանություն, մաս 2, Երևան, 2010, էջ 59:

³ Իրավական լեզվի տեխնիկան իր առաջին օրինաչափական դրսևորումներով արտահայտվեց 19-րդ դարում: Տե՛ս **Иерниг Р.**, Дух римского права. СПб., 1875: Юридическая техника. СПб., 1906:

⁴ Տե՛ս «ՀՀ օրենքը իրավական ակտերի մասին» (03.04.2002), ՀՀՊՏ 2002.05.21/15(190):

տերմինների անհարկի օգտագործումը: Իրավական ակտում բազմիմաստ բառ օգտագործելու դեպքում պետք է սահմանվի, թե բառը որ իմաստով է օգտագործվում» (հոդ. 42, կետ 2): Կիրառելով սույն կանոնը՝ իրավական լեզուն կարողանում է որոշակիորեն շրջանցել տերմինային բազմիմաստության հետ կապված խնդիրները, սակայն դրանց լիարժեքորեն լուծում տալ դեռևս չի հաջողվում:

Ըստ լեզվաբան Էդուարդ Աղայանի՝ տերմինային բազմիմաստությունն իր գործառույթն իրականացնում է երկու ճանապարհով՝ **արտահամակարգային և ներհամակարգային**¹: Առաջնորդվելով բազմիմաստության սույն տարբերակմամբ՝ արդի հայերենի բազմիմաստ իրավաբանական տերմինները քննենք **արտահամակարգային և ներհամակարգային** խմբավորմամբ:

Արտահամակարգային է այն բազմիմաստությունը, երբ միևնույն բառ-տերմինի արտահայտած տարբեր տերմինային նշանակություններից յուրաքանչյուրը պատկանում է առանձին տերմինահամակարգերի: Օրինաչափական նշանակություն ունի այն հանգամանքը, որ որքան հեռու են տերմինահամակարգերը, այնքան անվտանգ է և թույլատրելի տերմինային բազմիմաստությունը:

Այսպես՝ **կողմ** բառը, համագործածական բառ լինելուց բացի («1. Որևէ բանի կողքային տարածություն՝ տեղ, ինչպես նաև այդ ուղղությունը»), ունի նաև տերմինային նշանակություն՝ «...12. (երկրչ.): Երկրաչափական մակերևույթի (մարմնի) տարածությունը սահմանափակող ուղիղ գծի հատված: 13. (իրավբ.): Ղատական որոշ հարաբերությունների մեջ գտնվող անձերից յուրաքանչյուրը»²: Տերմինային նշանակություններն ըստ էության նույն ընդհանուր հասկացությունն են արտահայտում՝ յուրաքանչյուրը մասնավորվելով և ստանալով որևէ տերմինային հատկանիշով բնութագրվող տարբերակված հասկացություն:

Արդի հայերենի իրավական լեզվի բառապաշարում արտահամակարգային բազմիմաստություն արտահայտող տերմինները տարբերակել ենք հետևյալ խմբերով³.

ա) տերմինային նշանակություններ ստացած համագործածական բառեր՝ ինչպես՝

անձ – « 7. (Աժբ.): Երրորդութեան դէմքերից իւրաքանչիւրը: 8. (Իրաւբ.) Ֆիզիկական անձ, Մարդ անհատը՝ իբրև իրաւունքի ենթակայ (ընդունակ): Իրավաբանական անձ, Որևէ կազմակերպութիւն՝ մարմին՝ հիմնարկութիւն՝ գոյք՝ իբրև իրաւունքի ենթակայ (ընդունակ)»:

առարկա – «5. (ուս.): Ուսուցման մի առանձին ճյուղ կազմող գիտելիքների ամբողջությունը, գիտակարգ (դիսցիպլին): 6. (լեզվբ.): Իբրև ինքնագոյություն ընդունվող՝ դիտվող երևույթ՝ իր՝ հատկանիշ ևն: 7. (իրավբ.): Ինչ որ կարող է իրավունքի դատի նյութ լինել (օբյեկտ)»:

ապացույց – «2. (տրամ.): Որպես ճշմարտություն ընդունվող տվյալների հիմամբ նոր ճշմարտության սահմանելուն ծառայող մտահանգման եղանակ: 3. (իրավբ.): Ամեն կարգի փաստական տվյալ, որի հիման վրա հաստատվում են հանրորեն վտանգավոր արարքի առկայությունը կամ բացակայությունը, այդ արարքը կատարող անձի մեղավորությունը և պարզում գործի ճիշտ լուծման համար նշանակություն ունեցող մյուս հանգամանքները»:

¹ Տե՛ս Աղայան Էդ., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Երևան, 1984, էջ 349:

² Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 1, Երևան, 1976, էջ 750:

³ Տերմինների բացատրությունը տե՛ս Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 1-2, Երևան, 1976: Մալխասեանց Ստ., Հայերեն բացատրական բառարան, հ. 1-4, Երևան, 1944-45:

պաշտպան - «2. (իրավք.): Ղատարանում մեղադրյալի շահերը պաշտպանող անձ (տովորաբար իրավաբան), դատապաշտպան: 3. (սպորտ.): Ֆուտբոլի՝ հոկեյի ևն խաղերում պաշտպանությունն ապահովող մարզիկ-խաղացող»:

բ) միայն տերմինային արժեք ունեցող բառեր հետևյալ խմբավորմամբ՝

➤ առավելապես իրավական լեզվի բառապաշարում գործածվող տերմիններ, որոնք այլ մասնագիտական նշանակությամբ կիրառվում են տարբեր տերմինահամակարգերում: Սրանք իրավաբանական տերմինահամակարգում հազվադեպ հանդիպող բազմիմաստ բառեր են, ինչպես՝

դատավոր – 1. (իրավք.): Ղատական մարմնի պաշտոնական անձ, որ վարում է դատավարությունը և դատավճիռ կամ որոշում ընդունում գործի մասին: 2. (սպորտ.): Մարզական խաղերն ու մրցումները դատող անձ:

դատապաշտպան – 1. (իրավք.): Ամբաստանյալի պաշտպանությամբ հանդես եկող իրավաբան: ... 3. (բնաստ.): Մեկի դատը՝ իրավունքները պաշտպանող, պաշտպան:

կողերս – 1. (իրավ.): Օրենսգիրք: 2. (քղբ.) Կանոն¹:

➤ առավելապես տարբեր տերմինահամակարգերում գործածվող տերմիններ, որոնք համապատասխան մասնագիտական նշանակությամբ կիրառվում են նաև իրավաբանական տերմինահամակարգում: Այս տերմինները հիմնականում միջազգային նշանակություն ունեցող բառեր են: Օրինակ՝

անալոգիա – 1. (գիտ.): Նմանակություն, համանմանություն, նմանօրինակություն՝ որոշ կարգի նմանություն այնպիսի առարկաների, որոնք ընդհանուր առմամբ իրարից տարբերվում են: 2. (լեզվք.): Համաբանություն՝ լեզվական որևէ երևույթի առաջացում արդեն գոյություն ունեցող մի այլ երևույթի նմանությամբ, նմանակություն: 3. (իրավք.): Օրենքով որոշակիորեն չնախատեսված, բայց իրավական կարգավորում պահանջող հարաբերության վճռումը օրենսդրության համանման նորմով կամ իրավունքի ընդհանուր սկզբունքով: 4. (կենսբ.): Ոչ միանման կազմություն ունեցող և տարբեր սաղմերից առաջացող օրգանիզմների, օրգանների կամ նրանց մասերի արտաքին նմանություն, որը պայմանավորված է կյանքի պայմանների կամ ֆունկցիաների միանմանությամբ,

գլոսսարիում – 1. (լեզվք.): Բացատրական բառարան (հատկապես հին տեքստերի): 2. (իրավք.): Օրենքների և ակտերի մեկնությունների ժողովածու,

ռեստիտուցիա – 1. (կենսբ.): Վերաճունակություն: 2. (իրավ.): Վերականգնում² և այլն:

Ներհամակարգային բազմիմաստությունը, որը տերմինի երկու կամ ավելի նշանակությունների պատկանելն է միևնույն տերմինահամակարգին, օրինաչափ, հետևաբար խրախուսելի երևույթ չէ, քանի որ այս պատճառով հաճախ են առաջանում ավելորդ կրկնաբանություններ, տերմինների սահմանումների խախտում, իմաստային շփոթություններ և այլն: Ուստի որպես ընդհանուր կանոն տերմինագիտությունը առաջնորդվում է մեկ տերմինին մեկ իմաստ տվյալ տերմինահամակարգում սկզբունքով:

Արդի հայերենի իրավատերմինահամակարգում գործածվում են տերմիններ, որոնք ունեն ներհամակարգային բազմիմաստություն: Տերմինային նշանակությունները կարող են պատկանել ինչպես իրավունքի միևնույն ճյուղին, այնպես էլ տարբեր ճյուղերի, օրինակ՝ քրեական գործի հարուցում տերմին բառակապակցությունն իր ե-

¹ Տե՛ս Բարսեղյան Հովհ., Հայերեն ուղղագրական-ուղղախոսական-տերմինաբանական բառարան, Երևան, 1973, էջ 497:

² Տե՛ս նույն տեղը, էջ 810:

րեք տերմինային նշանակություններով արտահայտում է քրեական դատավարության տարբեր հասկացություններ՝ «1) քրեական դատավարության ինքնուրույն փուլ, 2) քրեադատավարական ակտ՝ որոշում, 3) քրեական դատավարության ինստիտուտ»¹, իսկ **մորատորիում** տերմինը իր երկու նշանակություններով՝ քաղաքացիական և միջազգային իրավունքի գործողության տարբեր անվանումներ՝ «1. Քաղաքացիական իրավունքում՝ պետության կողմից որոշ ժամանակով կամ մինչ որևէ արտակարգ դեպքի ավարտը սահմանված պարտավորության կատարման հետաձգում: 2. Միջազգային իրավունքում՝ երկրների միջև պայմանավորվածություն, որևէ գործողությունից որոշակի կամ անորոշ ժամանակով ձեռնպահ մնալու կամ հետաձգելու մասին»²:

Ներհամակարգային բազմիմաստության օրինակ է **երաշխավորություն** տերմինը: Այն, իրավական համակարգի քաղաքացիական ոլորտում ունենալով իր նշանակությունը՝ պայմանագիր, որով երաշխավորողը պարտավորվում է լրիվ կամ մասնակի չափով պատասխանատվություն կրել երաշխավորյալի ճշտակատարության խախտման դեպքում (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրք, հո. 375), քրեաիրավական բառապաշարում գործածվում է այլ նշանակությամբ՝ «խախտման միջոց, որը կիրառելիս քրեական գործի քննության ընթացքում կասկածյալի, մեղադրյալի պատշաճ վարքագծի ապահովումն իրականացվում է քաղաքացիների և կազմակերպությունների մասնակցության միջոցով»³: Չիմանալով այս տերմինի արտահայտած նշանակությունները՝ մեծ հավանականությամբ ՀՀ ցանկացած քաղաքացի այն կկիրառի կամ պատահական ճշգրտությամբ, կամ էլ բառի իմաստի խեղաթյուրմամբ:

«իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքը 42-րդ հոդվածի առաջին կետում ամրագրում է. «Եթե նորմատիվ իրավական ակտում կիրառվում են նոր կամ բազմիմաստ (ընդգծումը հեղինակինն է - Ա. Ղ.) կամ այնպիսի հասկացություններ կամ տերմիններ, որոնք առանց պարզաբանման միանշանակ չեն ընկալվում, ապա այդ իրավական ակտով պետք է տրվեն դրանց սահմանումները»: Բազմիմաստ իրավաբանական տերմինները, համաձայն սույն կանոնի, իրենց գործառական դաշտում կիրառվում են համապատասխան սահմանումներով:

Արդի հայերենի իրավական լեզվի բառապաշարում ներհամակարգային բազմիմաստություն են արտահայտում նաև՝

դատախազություն – 1. օրինականության պահպանման հսկողությունն իրականացնող պետական մարմին, 2. դատախազների կազմը,

պաշտպանություն – 1. դատավարական գործունեություն, որն իրականացնում է պաշտպանության կողմը՝ նպատակ ունենալով հերքել մեղադրանքը կամ մեղմացնել պատասխանատվությունը, պաշտպանել այն անձանց իրավունքները և շահերը, որոնց վերագրվում է քրեական օրենսգրքով արգելված արարքի կատարումը, ինչպես նաև նպաստել ապօրինաբար քրեական հետապնդման ենթարկված անձանց իրավունքների վերականգնմանը (տե՛ս ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք, հո. 6): 2. Ղատապաշտպանների կազմը կամ պաշտպանող կողմը դատարանում⁴,

¹ Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն. հատուկ մաս, դասգիրք բուհերի համար: Երևան, 2010, էջ 9:

² Կորայան Ա., Իրավաբանական համառոտ բացատրական բառարան, Երևան, 2006, էջ 50:

³ Ոսկերչյան Ա., Քրեաիրավական տերմինների արդի համառոտ բացատրական բառարան, Երևան, 2004, էջ 47:

⁴ Տե՛ս Աղայան Էդ., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 2, Երևան, 1976, էջ 1181:

հայկական քրեական իրավունք - «1) իրավունքի ճյուղ, 2) օրենսդրության ճյուղ, 3) քրեական իրավունքի գիտություն և համանուն դասընթաց»¹:

դատակոչ – 1. դատարան ներկայանալու ծանուցագիր: 2. դատական ծանուցագիրը ներկայացնող պաշտոնյա,

դատաջինջ – 1. դատը ջնջող: 2. դատավարության ջնջում,

տուժանք – 1. տուգանք, 2. սահմանված գումար, որը պարտավոր է վճարել պայմանը խախտողը,

պատժապարտ – 1. պատժի արժանի՝ մեղապարտ, 2. պատժի ենթարկված՝ պատժակիր և այլ տերմիններ: Հավելենք, որ տուժանք տերմինը առավելապես արևմտահայերենին բնորոշ բառ է, իսկ *դատակոչ, դատաջինջ, պատժապարտ* տերմինները² զուտ արևմտահայերեն բառեր:

Ներհամակարգային բազմիմաստությունը տերմինաբանությունից վերացնելու լավագույն ուղի է այն, որ բազմիմաստ բառի յուրաքանչյուր իմաստին տրվի կա՛մ լեզվում արդեն գոյություն ունեցող, կա՛մ էլ բոլորովին նորաստեղծ լեզվական արտահայտություն (լինի բառ թե կայուն կապակցություն):

Իրավական խոսքը պարզորոշ, հստակ արտահայտելու, հասարակական մեծ զանգվածներին հասանելի դարձնելու կարևոր նախապայմաններից է նրանում առկա տերմինային բազմիմաստությունը նվազագույնին հասցնելը, քանի որ այն խանգարիչ ազդակ կարող է դառնալ ինչպես հանրային օրենքի բովանդակության հստակ արտահայտման, այնպես էլ օրենսդիր մարմնի՝ ճշգրիտ իրավական ակտեր ձևակերպելու պարագայում³:

Տերմինային հոմանիշություն: Տերմինաբանության մեջ իմաստաբանական ոչ ցանկալի դրսևորում է նաև տերմինային հոմանիշությունը (կամ նույնանիշությունը), որը չպետք է շփոթել բառային հոմանիշության հետ: Եթե բառերի հոմանիշային խմբի անդամները ոչ բոլոր դեպքերում կարող են միմյանց փոխարինել՝ կախված բառի կիրառման ոլորտից, ապա տերմինային հոմանիշները բացարձակապես նույնիմաստ բառեր են, որոնք արտահայտում են միևնույն հասկացությունը տվյալ տերմինահամակարգում և առանց որևէ սահմանափակման կարող են փոխարինել միմյանց մասնագիտական խոսքում⁴:

Իրավաբանական տերմինահամակարգում հանդիպում ենք **տերմինների հոմանիշային** (նույնանիշային կամ համանիշային) **խմբերի**, որոնք թերևս մասնագետի համար նույն, բայց մասնագիտական հմտություններ չունեցող անձի համար կարող են ընկալվել տարբեր հասկացություններ արտահայտող բառեր, ինչպես *դատապաշտպան – պաշտպան, ենթադատ – ընդդատյա, մեղադրող – դատախազ, կալանք – կալանավորում, հանցանք – հանցագործություն, ձեռնաշղթա – ձեռնակապանք, անօրինական – ապօրինի, տուգանք – տուժանք – տույժ* և այլն:

¹ «Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք», ընդհանուր մաս, Երևան, 2003, էջ 10:

² Նշված տերմինների բացատրությունը տե՛ս **Սաքալետոյեան Ռ.**, Արեւմտահայերէն-արեւելահայերէն նոր բառարան, Երեւան, 2011:

³ Տե՛ս **Черкаев А. В.**, Юридическая терминология в Российском публичном праве, Москва, 2004 http://www.fpa.su/biblioteka/izdaniya/problemy-teorii-gosudarstva-i-prava/yuridicheskaya-terminologiya-v-rossiyskom-publichnom-prave-a-v-cherekaev/?sphrase_id=28246&SECTION_CODE=problemy-teorii-gosudarstva-i-prava&ELEMENT_CODE=yuridicheskaya-terminologiya-v-rossiyskom-publichnom-prave-a-v-cherekaev&PAGEN_1=4

⁴ Տե՛ս **Աղայան Էդ.**, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Երևան, 1984, էջ 355:

Իրավաբանական տերմինահամակարգում և առհասարակ տերմինաբանության մեջ նույնանիշ տերմինների՝ որպես նույն հասկացությունների համար զուգահեռ նշանակությունների գործածությունը պայմանավորված է արտալեզվական և ներլեզվական գործոններով¹:

ա) Ներհամակարգային հոմանիշության առաջացման արտալեզվական գործոնը գիտական հասկացությունների անընդհատ ճշգրտման գործընթացն է, երբ հին տերմինն այլևս չի համապատասխանում գիտության առաջընթացին համաքայլ ճշգրտված հասկացության սահմանմանը, և առաջ է գալիս հասկացությունը նորովի տերմինավորելու անհրաժեշտություն, ինչպես՝ *զանգատ - բողոք, զանգատող - բողոք բերող անձ, դատաստանագիրք – օրենսգիրք, ոճրագետ – քրեագետ*:

բ) Ներհամակարգային հոմանիշության առաջացման ներլեզվական գործոնը տերմինի արտահայտության պլանի կատարելագործման ձգտումն է, ինչպես՝ *ապրուստավճար - ապրուստադրամ, պահանջատեր – հայցվոր, գրավապահ - գրավառու, գրավադիր - գրավատու*:

գ) Ներհամակարգային հոմանիշության առաջացման ներլեզվական գործոն է փոխառյալ տերմինների և դրանց հայերեն համարժեք տարբերակների առկայությունը, ինչպես՝ *ամնիստիա - համաներում, ապելյացիա - բողոքարկում, նորմ – կանոն, ինդոսամենտ - փոխանցագիր, պատրոն - օգնական, օֆերտա - առաջարկ և այլն*:

դ) Ներհամակարգային հոմանիշության առաջացման ներլեզվական գործոն է նաև հայերենի երկփեղկվածությունը, ինչի հետևանքով քիչ չեն արևմտահայերեն-արևելահայերեն բառակազմական տարբերակները՝ պայմանավորված բաղադրիչների բազմաբնույթ կազմությամբ, օրինակ՝ *խնդրագիր – հայցադիմում, ամբաստանություն – մեղադրանք, դատաբեկ – վճռաբեկ, եղեռնափորձ – մահափորձ, հարցափորձել – հարցաքննել և այլն*:

Արդի հայերենի իրավական լեզվում հանդիպում ենք բառակազմական նույն կաղապարներով կամ նույն նախաստիպ հիմքով և հոմանիշ ածանցներով կազմված բառերի, որոնք իրենց նման կազմությամբ խթանում են տերմինային հոմանիշության տարածմանը, ինչպես՝ *հարցաքննություն – հարցաքննում, ձերբակալություն – ձերբակալում, լիազորություն – լիազորում, կազմալուծություն – կազմալուծում, կարգադրություն – կարգադրում, վարձակալություն – վարձակալում, տեղազնություն – տեղազնում, հափշտակություն – հափշտակում և այլն*²:

Ամփոփելով արդի հայերենի իրավական լեզվի բառապաշարում հանդիպած բազմիմաստ և հոմանիշ տերմինների վերաբերյալ շարադրանքը՝ կարող ենք եզրակացնել.

1. Արդի հայ իրավական խոսքի, այն արտահայտող տերմինահամակարգի կանոնավոր զարգացման արգելիչ ազդակներից են տերմինային բազմիմաստությունն ու հոմանիշությունը: Դրանց առկայությունը ստեղծում է իրավական իրականությունների իմաստային երկփեղկություններ, ավելորդ զուգահեռություններ, որոնց կիրառումը իրավական խոսքում կարող է առաջացնել տերմինների սահմանումների խախտումներ, իմաստային շփոթություններ, մարդկանց իրավական փոխհարաբերությունների անառողջ զարգացում՝ դառնալով նաև մի շարք այլ բացասական երևույթների հետևանք:

¹ Տե՛ս **Պետրոսյան Հ.**, Հայերեն տերմինաբանություն, մաս 2, Երևան, 2010, էջ 68:

² **Տիդյան Ս.**, Իրավաբանական տերմինների կառուցվածքային-իմաստաբանական վերլուծություն, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», Երևան, 2010, էջ 276-277:

2. Եթե արտահամակարգային բազմիմաստությունը գիտության, տեխնիկայի, արտադրության և այլնի զարգացման օրինաչափ և անխուսափելի երևույթ է, որն ընդհանրապես տերմինաբանության մեջ շփոթ չի առաջացնում, ապա ներհամակարգային բազմիմաստությունն ու տերմինային հոմանիշությունը տերմինաբանության համար վնասարար և մերժելի լեզվական երևույթներ են:

3. Իրավական լեզվում տերմինային բազմիմաստության և հոմանիշության անցանկալի երևույթներից հնարավորինս խուսափելու համար անհրաժեշտ է կիրառել իրավական լեզվի տեխնիկական կանոններ, քանի որ իրավաբանական տեխնիկական, լինելով իրավական լեզվում մեթոդների կիրառման միջոց, կատարում է մասնագիտական խոսքի ճշգրիտ կառուցման գործառույթ, թարմացնում է իրավական խոսքի կոնոտատիվ իմաստներն ու արժեքները և բեռնաթափում իրավական խոսքը լեզվական և ոչ լեզվական անցանկալի երևույթներից¹:

4. Համաձայն Էդուարդ Աղայանի տեսակետի՝ «Տվյալ տերմինահամակարգի 1 հասկացությանը 1 բառային ձև սկզբունքը տերմինագիտության համար անխախտելի է, և բազմիմաստության, համանունության և համանիշության հարցերը պետք է լուծել այդ սկզբունքի համաձայն»²:

ТЕРМИНОВАЯ ЛЕКСИКА В МНОГОЗНАЧНОСТИ И СИНОНИМИЧНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ АРМЯНСКОМ ПРАВОВОМ ЯЗЫКЕ

Анна Карслян

Соискатель кафедры армянского языка ЕГУ

Современная армянская правовая терминологическая система регулярно развивается. Но имеются определённые языковые явления, которые своими неизбежными проникновениями в терминологию создают смысловые запутывания, лишними параллелями, нарушение в системологии терминов. Речь идет о многозначности и синонимичности терминов.

Цель изучения, ознакомить читателя современным армянским юридическим многозначным и синонимичным терминам, о выражении своеобразности, способствование факторам появлению, еще и о наличии отрицательной последствии в системе терминологии. Чтоб предотвратить нежелательные языковые явления, выдвигаются терминологические решения.

¹ Տե՛ս **Болдырев С. Н.**, Юридическая техника: Теоретико-правовой анализ /диссертация/, Ростов-на-Дону, 2014, с. 28:

² **Աղայան Էդ.**, Տերմինագիտություն, Երևան, 1978, էջ 51:

VARIOUS MEANINGS AND SYNONYMS OF TERMS IN MODERN LEXICON OF LEGAL ARMENIAN

Anna Gharslyan

Applicant of the YSU Chair of Armenian Language

The system of legal terms in modern armenian has a regular devolopment. Nevertheless, there are certain linguistic phenomenons, which unavodingly penetrate to the system of terms and create confusion of meanings, breach of definitons of terms, additional misunderstanding. The topic is about various meanings and sysnonyms of terms.

The study of this theme aims to introduce the various meanings and synonyms of modern legal armenian terms, the peculiarities of their expressions, the factors that promote their formation, also the negative results that they cause in the system of terms. For the prevention of these undesirable linguistic phenomenons a solution suggested by the terminology is given.

Բանալի բառեր – տերմինազիտություն, բազմիմաստություն, հոմանիշություն, իմաստային խախտում, երաշխավորություն, ասպցույց, առարկա, դատախազություն, տուգանք, կալանք, ինդոսամենտ, տեղազննում

Ключевые слова – терминология, многозначность, синоним, семантический нарушение, индосамент, прокуратура, глоссарий, доказательство, арест, защитник

Key words – terminology, various meanings, synonym, semantic violation, indossament, procurators office, glossarium, evidence, arrest, advocate